

Univerzita Karlova – Pedagogická fakulta

NEJISTOTA
VE FILOSOFICKÉ,
SPECIÁLNĚPEDAGOGICKÉ
A PSYCHOLOGICKÉ REFLEXI

Inkluzivní škola

Naděžda Pelcová, Lea Květoňová et al.

Praha 2022

Kolektivní monografie *Nejistota ve filosofické, speciálněpedagogické a psychologické reflexi. Inkluzivní škola je výstupem z PROGRESU Q17.*

Odborná recenze:

Prof. PhDr. Marie Vítková, CSc.

Doc. PhDr. Miriam Prokešová, Ph.D.

ISBN 978-80-7603-332-0

Obsah

Úvodní slovo	5
--------------------	---

I. NEJISTOTA JAKO FILOSOFICKÝ PROBLÉM

<i>Anna Hogenová</i> : Nejistota ve výchově	11
---	----

<i>Irina V. Yakovleva, Tatyana S. Kosenko</i> : Uncertainty in Education (epistemological formulation of the question)	21
---	----

<i>Naděžda Pelcová</i> : Nejistota jako ontologicko-existenciální rys dnešní výchovy	29
---	----

<i>Peter Rusnák</i> : Paedagogia syncritica ako cesta nepodmieneného vo výchove k občianstvu	37
---	----

<i>Zuzana Svobodová</i> : K pramenům naděje navzdory nejistotě	47
--	----

<i>Martin Strouhal</i> : Křehkost kultury – podněty pro reflexi nejistoty v soudobém vzdělávání	55
--	----

<i>Andrea Blaščiková</i> : Výchova v čase neistoty: Inšpirácie z Tomáša Akvinského	67
---	----

<i>David Rybák</i> : Tragika evropské tradice v Husserlových přednáškách <i>Příroda a duch</i> . Vědění a mechanizace	77
--	----

II. NEJISTOTA V REFLEXI PSYCHOLOGIE A SPOLEČENSKÝCH VĚD

<i>Ida Viktorová</i> : Hledání cest z nejistoty: Komunikace s rodiči během distanční výuky očima učitelů	91
---	----

<i>Barbara Valešová Malecová, Lucie Melicharová</i> : Využití práce s příběhem při zvládání zátěžových situací způsobených pandemií COVID-19 u dětí předškolního věku	101
---	-----

Paedagogia syncritica ako cesta nepodmieneného vo výchove k občianstvu

Peter Rusnák

Resume: Neistota a prítomnosť nepodmieneného v občianskej edukácii ako podmienka možnosti synkritickej pedagogiky. Myslenie perichronozofie je najlepšou cestou ku konkordancii, z ktorej aj výchova k občianstvu môže piť ako z čerstvého prameňa.

Abstract: Uncertainty and the presence of the unconditional in civic education as a condition for the possibility of syncritical pedagogy. Thinking of perichronosofy is the best way to concordance, from which even citizenship education can drink like a fresh spring.

Kľúčová slova: perichrónia, bezčasie, dianie udalosti, anegoita, občianska nauka

Key words: perichronie, timelessness, process of events, anegoite, civic education

V dobe silne postfaktickej, či lepšie v „době pozdní“ (V. Bělohradský), sa filozofia vytrvalo a vždy nanovo usiluje vymedziť priestor pre odkrytie pravdy, usiluje sa vytvoriť podmienky pre jej zjavnosť. Na pozadí živého filozofického diskurzu o význame filozofie v oblasti výchovy k občianstvu na stredných školách na Slovensku môžeme objaviť množstvo aktuálnych a inšpirujúcich tém. Jedným z významných poznatkov súčasnej filozofie je, že výchova a jej funkcie vždy odkazujú k určitému porozumeniu sveta, pričom „toto porozumenie je naším horizontom a je vpísané do našej reči a do našej kultúrnej tradície, hoci nemôžeme presne, raz a navždy definovať dané štruktúry tohto horizontu.“ (Z. Pinc, 1999, s. 96) Horizont ako neuchopiteľný a nemanipulovateľný metafyzický základ, možno aj ako nutný fundament zdôvodnenia potreby metafyziky. (Rémy Braque) Téma prirodzeného sveta (*Lebenswelt*), uvedená do našej filozofie v medzivojnovom období Janom Patočkom, bola začiatkom 70. rokov minulého storočia v povojnovom záujme o Komenského dielo ďalej rozpracovaná aj v kontexte filozofie výchovy. (R. Palouš, 2007) Zároveň práve dnes môžeme rozpoznať, že klasická otázka vzťahu edukácie a filozofie vyzýva k novej reflexii.

(Z. Svobodová, 2005) Na zásadnej zmene chápania významu a zmyslu prirodzeného sveta sa podieľajú aj médiá a možnosti informačnej spoločnosti. Vplyv tejto zmeny môžeme badať aj na vzťahu výchovy k občianstvu, k zreým občianskym postojom uprostred participatívnej demokracie. Zmenou funkcií a požiadaviek sveta výchovy a vzdelávania sa však zásadne mení aj jeho aktér – žiak, študent. Veď, podľa Liessmanna „mladí ľudia vyrastajú vo svete, v ktorom odmalička musia stále naplňať nejaké štandardy. Testy sú štandardizované, forma stredoškolských prác takisto.“ (K. P. Liessmann, 2010, s. 34) Zdá sa, že vo vymedzení pojmu edukácia vo výchovných a vzdelávacích inštitúciách dnešnej informačnej spoločnosti, sa ukazuje aj *kríza prirodzeného sveta*, kríza autority a výchovy, ktorá sprevádza našu súčasnú situáciu technologizácie informačnej reality. Spolu s Liessmannom sa domnievame, že informatizácia spoločnosti nie je samospasiteľným riešením krízy výchovy v súčasnosti. Ekonomická, a v proklamáciách i politická objednávka, si síce mnoho sľubuje od investícií do tzv. znalostnej ekonomiky, pod čím však rozumie investície do technickej modernizácie škôl, internetizácie, dovybavenosti školských zariadení multimediálnym zabezpečením etc. Avšak technologizácia vzdelania môže byť vnímaná aj ako akútne nebezpečenstvo. Informácia (latinské *informare* ako utvárať, vzdelávať, formovať) sa v 20. storočí rýchlo technizuje, čoho dôkazom je aj progres kybernetiky. Vyučovanie sa stáva spravidla technologickým a byrokratickým procesom, ktorý už nie je prípravou pre život (*Lebenslehre*), pretože také vyučovanie už nie je otvorené živému (*φύσις*). Pôvodne však *informatio* súvisí práve so vzdelaním a výchovou, a až následne, ako skvalitnenie schopnosti vykonávať nejakú činnosť, vedie ku kvalifikácii. Technizáciou pojmu *informácia* sa aj kvalifikácia stáva technológiou, čím sa technologizuje aj celé vzdelávanie. Ako signifikantný príklad technologizácie vzdelávania uvádza Zdeněk Kratochvíl pojem výchovno-vzdelávací proces, ktorý simuluje proces technologický. K paradigmatickej zmene funkcie výchovy a vzdelávania došlo preto, lebo „od súčasného školstva sa už dávno neočakáva len vzdelanie (...), ale predovšetkým udeľovanie takej kvalifikácie, ktorá je potrebná pre technickú a byrokratickú stránku chodu spoločnosti – a ktorá sa navyše dá testovať a overovať.“ (Z. Kratochvíl, 1995, s. 155)

Hľadaním riešenia utilitárnej kapitalizácie vedenia, ako aj spoločenských nádejí investovaných do všelieku budovania tzv. znalostnej ekonomiky a z nej vyplývajúcej situácie „bezútešného stavu ducha“ (Konrad Liessmann, 2008) musí byť oslovené práve školstvo. Ak sa totiž doba radikálne premenila, „nie je možné prehliadnuť, že európske školstvo je snáď tým hlavným ‚vinníkom‘ súčasnej vzdelanostnej podoby.“ (R. Palouš, 2008, s. 8) Tam, kde Radim Palouš vidí priestor pre Patočkovu koncepciu „otvorenej duše“ sa zároveň otvára ďalšia téma, ktorou je denaturácia prirodzeného sveta. Odpoveďou na faktický stav

denaturácie by mohla byť iniciatíva znovuoobjavenia zmyslu pre *φύσις*. Domnievam sa totiž, že výchova a vzdelanie sú spoluzodpovedné za to, či sa bude schopnosť živého (metabolického v zmysle udržania jednoty vo víre premien) myslenia ďalej rozvíjať v kultúre, alebo či sa stane len utilitárne založenou sofistikou pre dosahovanie parciálnych cieľov (kariérny rast, technologické zvládnutie profesie či sociálnych rolí, obhájenie sociálneho statusu a efektivity výkonu). Postmoderná pluralita možností nemusí byť len prívalom výrobkov zábavného priemyslu, ktoré majú na okamih vytvoriť ilúziu novej slobody, aby sme ju po chvíli zasa mohli uplatniť v novom výbere. Postmoderná *diafora* (diferencia či rozdielnosť) sa môže stať výzvou aj pre výchovu. Racionalistické, osvietenecké a technokratické reformy školstva a výchovy totiž zabúdajú na *odovzdávanie tajomstva*, teda toho, čo najväčšmi charakterizuje výchovu. Zabúdajú na ono nevysloviteľné, čo sa nedá tematizovať kalkulujúcim technickým uvažovaním, avšak je vo výchove vždy prítomné ako nárok nepodmienený. Výchova je predsa „udalosť, zázračný úžas (*thauma*).“ (R. Palouš, 2008, s. 11). A *scholé* nie je sprvu inštitúciou, liahňou vzdelania, ústavom produktivity poznania, ale pôvodne je opakom zaneprázdnenosti (*aschólia*), je uvoľnením od činností a starostí všedného dňa, je *udalostiou*, sviatočnou chvíľou sústredenia v medzere všednej prevádzky každodenného ruchu a povinností. Táto *sviatočnosť* stojí v samej hĺbke výchovy. Ak je *paideia* vo svojej podstate sviatkom, nedelou, potom vychovávať znamená „byť ne-delne...“ (R. Palouš, 2008, s. 11)

Postmoderná výchova k životu (*Lebenslehre*) ukazuje predovšetkým možnosť stávania sa, *možnosť ako byť*. „Vychovávateľ, ako učiteľ života, učí spolu s tým, čo odovzdáva ako známe a poznané zároveň, a predovšetkým to, čo nepozná, o čom nevie. To, čo takto nevie a nemôže nikdy premeniť v nejakú znalosť, sa učí predovšetkým od tých, ktorých učí.“ (J. Michálek, 1996, s. 88) Ako sme už spomínali, výchova je predovšetkým odovzdávaním a prijímaním tajomstva bytia. To, čo pozitívne nepoznáme, ale je významné pre naše bytie, to, čo nesieme v sebe a čo odovzdávame druhým a učíme sa od nich prijímať, to nesmieme v sebe potláčať, lebo práve to robí edukáciu pravou „horskou výchovou“ (R. Palouš, 2008) k otvorenej spoločnosti. „Cesta, ktorou kráča životom vychovávateľ spolu s vychovávaným, vedie takpovediac lesom bez ciest (bez pripravených ciest), takže cestu si je nutné nájsť tam, kam nakoniec žiadne cesty nevedú.“ (J. Michálek, 1996, s. 88) To však otvára človeka k zodpovednosti za každý krok. Kráčajúc cestou necestou nikdy vopred nepoznáme všetky ľudské možnosti, možnosti ako *byť*. Vrastáme do nich, učíme sa byť pripravení ich spoznať a myslieť tam, kde sa vynoria. Tajomstvo výchovy spočíva v tom, že sa učíme tomu, čo sami ako učitelia nepoznáme.

Špecifický spôsob uchopenia možností ako vychovávať k občianstvu nedelne

v *době pozdní* ponúka *synkritická pedagogika*, ktorá vychádza z predpokladov synkriticistickej filozofie bezčasia, teda perichronozofie. (J. Piaček, 2003) Tento jedinečný spôsob filozofického uvažovania, v mnohom iste ovplyvnený fenomenológiou a myslením Jana Patočku, ako originálny príspevok do slovenskej filozofie uviedol a hlbšie rozpracoval slovenský filozof Jozef Piaček. Pojem *perichorézis* je pritom základným pojmom, ktorý používa klasická teológia západného typu, či presnejšie teológia židovsko-kresťanskej tradície, ktorý označuje dynamický vzťah osôb, existenciálnu relationalitu, vzájomné prenikanie, darovanie sa. Klasická teológia používa pojem *perichorézis* na metaforický popis toho, čo inak vymedzuje trinitárny model kresťanskej teológie. (J. Piaček, 2004, s. 11) Etymologicky môžeme vyložiť pojem *chorea* ako spev, avšak spev spojený s vizualitou, so somatickým prejavom, s tancom, pričom *perichorésis* znamená prenikanie sa tancom navzájom, spolu-tancovanie, pretancúvanie sa spoločne rytmikou života. Takýmto spôsobom si predstavovala ranokresťanská teológia Božiu Trojicu. Tajomstvo viery popisovali cirkevní Otcovia ako tanec, vzájomné premýkanie sa osôb, ktoré sa navzájom obohacujú, ktoré majú k sebe blízko, sú si inšpiráciou i podporou. Vzájomne premknutý existenciálnou jednotou, ktorá medzi nimi vzniká a pretrváva. Takéto zladenie či vyladenie intimity môže vnímať aj vo vzťahoch, v manželstve, v intelektuálnych a duchovných komunitách, vo výchove a sebadarúvaní.

Perichrónia je zároveň prenikaním viacerými typmi času. Ako vieme, je možné vnímať kategóriu času z rôznych hľadísk: od fyzikálno-matematického, existenciálne-personálneho, od intímneho prežívania časovosti až po mystický zážitok bezčasia. *Perichrónia* by potom znamenala prenikanie viacerých typov či verzí času v našom vedomí. *Perichrónia* je preznívaním bezčasia časom, je udržiavaním času v jeho dani, v jeho rytmoch, formách a tvaroch. Aj Edmund Husserl vo *Fenomenológii vedomia a vnútorného časového prežívania* jedinečným spôsobom popísal vnímanie času v našom vedomí. Husserl – ako je známe – hovorí o retencii, protencii a aktualite časovosti. Avšak my vnímame čas ako kontinuum, ako kontinuálny priebeh udalostí v médiu vedomia, vnímame čas ako plynutie, trvanie, avšak existujú minimálne tri rozdielne charakterystiky vnímania časovosti: časovosť predbehu, teda myslím na niečo, čo ma čaká, teda akési očakávanie. Potom aktuálna prítomnosť, ktorá je do veľkej miery iluzórna, lebo to je vlastne to, čo už v rukách nemám. A zároveň je to minulosť, ktorá tiež už nie je celkom časom, tým vlastným časom, pretože to je už niečo, čo sa ma netýka, čo je už za mnou, čo nenávratne uplynulo. Čiže aj to, čo vnímame ako kontinuálne časové dianie, predsa len kontinuum nie je. Existuje tu teda čosi, čo môžeme označiť ako *bezčasie*. (J. Piaček, 2004, s. 12; M. Petříček, 2018, s. 212-214)

Bezčasie nás neustále preniká, atakuje... Vždy zostávame dedičmi času minulého, ktorý sa nezameniteľne podpisuje pod naše vnímanie súčasnosti, pričom toto bezčasie je podmienkou diania ako takého. Teda veci sa dejú preto, lebo majú nejaký korelát, akýsi vzťah k tomuto bazálnemu bezčasiu, k tomu akoby večnému trvaniu plodov ľudského ducha, či reality Boha. Teda aj čas konečný, aj čas nekonečný, je produktom bezčasia. Toto bezčasie všetko preznieva, prepája, ozyva sa v kontemplatívnom tichu meditácie, znie ako zvuk zvona, ktorý očakávame na poludnie za prestretým rodinným stolom, zvona, ktorý ešte nezačal znieť, ale už ho v pohostinnej atmosfére daru domova počujeme ako dôverne známe pozvanie. Takéto bezčasie je základom všetkých možných uzdravujúcich účinkov, ktoré zbavujú človeka telesného aj duševného utrpenia. Je to veľké pozvanie k pohrúženiu sa do meditácie a modlitby. Je to cesta hľadania vnútornej harmónie, nielen mentálnej, intelektuálnej, ale aj psychosomatickej vyrovnanosti. Bezčasie je dianím mieru, pokoja, ticha a pohody. (J. Piaček, 2014, s. 124-125)

Perichrónia je teda autentickým porozumením vzťahu nášho vnímania času s bezčasím, ktoré je podmienkou akéhokoľvek časového diania. Bezčasie tu nikdy nechýba, to len my k nemu strácame prístup. V našom každodennom dianí zmyslu a povinnosti, v zahľtení technológiou a mechanickou metodikou zvládania každodennosti, strácame kontakt s týmto zmysluplným bezčasím. Hluk a rinkot myšlienok, dejov a procesov, administratívnych úkonov, kariérnych očakávaní, sveta zaobstarávania a povinností, ale aj našich vášní, túžob, tráum, zranení... to všetko je to, čo nás vzdaluje od možnosti vnorenia sa do bezčasia, do tohto základného nastavenia nášho života, ktorý má svoj pôvod práve v bezčasi. Bezčasie, *perichrónia*, je tým, čo zmenu koordinuje, hoci samé nemusí byť v tej zmene rozpoznateľné. Bezčasie je to, čo usporadúva, štrukturuje každú možnosť, ale zároveň je artikulovateľné a teda poznateľné v istých obmedzeniach.

Nová náuka časovosti, ktorá by bola rozvinutím takéhoto špecifického chápania času, je *perichronológia*. Perichronológia by mohla byť pozitívnou vedou, ale má však bližšie k filozofii. Podľa Piačeka stať sa tovarišom perichronozofie, teda praktikantom perichronológie, znamená pestovať učenie, túto zvláštnu múdrosť (*sofiu*). Perichronozofia nie je *sapientia per se*, nie je to teoretické poznanie pre akési vlastné intelektuálne sebauspokojenie, ale je to skôr múdrosť na spôsob pozvánky do sveta, volanie praktického života. Je to pozvanie usporiadať svoj život. *Praxis* našej každodennosti. Je to praktická náuka o večnosti, náuka o tom, ako nás večnosť oslovuje a bytostne preniká, ako vstupuje do našej každodennej časovosti. Perichronozofia je zároveň v tom najlepšom zmysle slova teóriou. Ak totiž *theoria* odkazuje k *bios theoretikos*, potom je životom, ktorý je založený na poznatkoch, a zároveň prakticky žitý.

Perichronické, teda také, kde nás čas večnosti preniká, je poznateľné – častokrát v mýtoch, umení a v eschatológii. Vo filozofii transcencie, pretože perichronické vždy zostáva vo svojej povahe nespredmetnitelným, teda tým, čo nám uniká, akýmsi horizontom všetkých skúseností. Sme vo svete, ale prichádzame z tejto večnosti, pričom v našich myšliach existujú archetypálne mentálne stopy, ktoré nám túto spomienku invokujú na spôsob pociťovania potreby a túžby po večnosti. Staré kultúry a civilizácie nám ponúkajú špecifické chápanie tejto perichronie. V ich náboženskom kulte, v rituáloch a mýtických naráciach, v obrazoch (*eikones*) a metaforách je možné nahliadať tento špecifický rozmer časovosti, ktorá nami preniká na spôsob túžby a zvedavosti, s ktorou pristupujeme napríklad k umeniu. Toto prenikanie času je zároveň perichronické a svojim spôsobom aj simulakrické. Cesta k poznaniu pravdy sa deje ako výzva, ako skutok, vzťah a dianie.

Dejinné chápanie perichronie sa exemplárne ukazuje v rôznych systémoch náboženskej mystiky. Tie sú veľkou správou o dianí lásky a rôzdrostí v našom živote. Hoci mystika vypovedá častokrát na hranici zrozumiteľnosti o neuchopiteľných stavoch ľudskej mysle, tie však – hoci nutne neúplné a alegorické – sú vždy správou o milovaní sa osôb, správou o dianí lásky, o prieniku milujúca v našich životoch. (J. Piaček, 2014, s. 120-121)

Dobrá náuka o časovom prenikaní, teda dobrá perichronozofia, je predovšetkým praktickým ústupom od nášho ega. Je to deegoizáciou, teda celoživotnou prácou na našich egoistických potrebách. Mystici tu píšu o nevyhnutnosti sebaodovzdania a vyprázdnenia sebastredného života. *Anegoita* je jediná možnosť otvorenia sa perichronii, tohto prenikajúca v našom živote. *Anegoita* je umožnením večného diania času v živote, pričom je zároveň vstupom inakosti, alterity do nášho života. Práve synkritická pedagogika ako *perichronozofia* je náukou k zrelému občianstvu a praktickým vykročením k vnímaniu a akceptácii inakosti v našich životoch. Predovšetkým však vykročením k inakosti času, ktorý nie je celkom disponibilný len pre naše potreby. Času, ktorému sa musíme prispôbiť, ktorý môžeme aktívne uviesť do nášho života. Prípadne aj inakosti Boha, absolútneho, alebo inakosti druhého, špecifik nášho životného partnera, špecifik našich kolegov a priateľov, inakosti blízkeho. (E. Lévinas) Perichronozofia je zároveň správou o konci filozofie a začiatku myslenia a je aj správou o apokalyptike našich čias. (M. Heidegger)

Perichronozofia je potom zvláštnou pedagogikou, *synkritickou pedagogikou*, ktorá nás učí tomu, čo sme už zabudli, ale čo vedia ešte deti: je to vykročenie do prázdna, odovzdanie sa momentu dôvery, prijatie pomoci, keď nám niekto podáva ruku a my urobíme krok do neurčitosti... Je v pravom zmysle slova vytvorením priestoru dôvery, je tvorbou domova a štedrej blízkosti. Perichronozofia je vykročením do neznámeho, otvorením sa dôvere. Stáva sa vykročením,

ktoré je láskyplným odovzdaním a prijatím daru, pričom vždy zostáva krokom naslepo. V perichronozofii nám nezostáva nič iné, než výzva k odvahe vykročiť do neznámeho: skočiť a plávať. Perichronozofia je výzvou k praxi, výzvou ku každodennej žitej skutočnosti. Je to výzva plávať v oceáne bytia s vedomím rozvahy a opatrnosti. (J. Piaček, 2004, s. 13)

Problém bezčasia máme dnes preto, lebo máme problém s časom. Problém s tým, ako vnímame časovosť svojho života. Podľa Piačeka hľadáme cestu k bezčasiu (k perichrónii) preto, lebo sme uviazli v čase. Uviazli sme v každodennom obstarávaní, v ktorom čas neustále reprodukuje, chceme ho dohnať a nahradiť. Plánujeme si ho odložiť a neskôr sa k nemu vrátiť. Avšak až zánikom spredmetňujúceho myslenia a obmedzením túžob môžeme splynúť s dianím udalosti a tak môžeme vstúpiť do bezčasia.

Synkriticizmus je médium nášho životného štýlu, je to spôsob nášho života, v ktorom sa uskutočňuje perichrónia. Perichrónia zasa pracuje v synkriticizme. Synkriticizmus ako špeciálna edukácia, synkritická pedagogika, je naliehavou výzvou pre súčasnú výchovu a vzdelávanie. Je totiž schopnosťou vnímať svet spolu s druhými (*Mitsein*) bez ambície akejkoľvek manipulácie a zavádzania uniformity. Byť spolu-mysliacimi (*syn* = byť spolu), byť spolu-kráčajúcimi po ceste. Toto spolu-kráčanie po ceste nie je ani narcizmom, ani obdivovaním sa navzájom, ale skôr vnímaním spoločnej perspektívy, pozeraním sa spoločným smerom. Synkritická pedagogika (*paedagogia syncritica*) hlása ochotu prijať v našom živote inakosť, je vytvorením času pre druhého, je otvorenou disponibilitou pre bližného, ktorý zostáva neredukovateľný. Želaným dôsledkom synkritickej pedagogiky, ktorá sa prejavuje ako otvorenosť k prenikaniu iného času do našej časovosti, je *konkordancia*. Toto súsrdečnenie je ochotou prijať druhého v jeho jedinečnosti a neopakovateľnosti. Konkordancia je maximum lásky. Človek je vo svojej najvyššej humánnej forme *homo-concordance*, človek schopný tohto spolusrdečnenia, súsrdečnenia. Je to však vždy súsrdečnenie odlišného, inakého a mohli sme ho popísať ako prajnosť. Ochotu vyjsť druhému v ústrety, nechať mu svoj príbytok otvorený a prijať ho ako hosťa. Ochota zdieľať jeho čas v našom živote denných povinností. Konkordancia je cestou k spoločenstvu, spoločenstvu, je vytvorením prostredia podpory a prijatia.

Tvorivým atribútom konkordancie je kreativita. Je doslova virtualizáciou, teda výzvou stávať sa lepším. Konkordancia ako výzva vytvoriť zo života umelecké dielo ako najvlastnejší spôsob *epimeleia tes psyches*. Udalosť modlitby zvláštnym spôsobom poukazuje na možnosť preniknutia inakosťou času. Život je utkaný z látky času, pričom fenomenológia časovosti je pokusom pozrieť sa na ľudskú smrteľnosť a zmysluplnosť života z hľadiska časového diania. V modlitbe sa čas deje špecifickým spôsobom. Transcendencii spravidla rozumieme tak, že je to

vzťah k čomusi, čo nás prevyšuje, spravidla k Bohu, ale v diachrónii, teda v prenikaní času modlitby časom každodennosti, v striedavom rytme denných prác a oddychu, rekreácie a modlitby, ktorá do času povinností vstupuje ako čas iný, privilegovaný čas stíšenia, koncentrácie, načúvania, je diachrónia niečím, čo nám otvára nielen priestor pre vnímanie transcencie, ale aj priestor prítomnosti druhého. Priestor štedrosti a ochoty vzdávať sa svojich potrieb a byť disponovaný načúvať hlasu partnera, dieťaťa, blízkeho, osoby, ktorú sprevádzame. A práve diachrónia – ako schopnosť a ochota vsunúť do jedného času ten druhý, je najvlastnejším zmyslom diania modlitby. Veď modlitba je manifestovanou ochotou otvoriť svoj čas inej časovosti. (B. Casper, 2000, s. 70-71) Je to zároveň slobodné rozhodnutie koncentrovať pozornosť na očakávané iné. Modlitba je ochotou nechať sa preknúť iným, niečím, čo nie je disponovateľné, čo nemôžem ovládať a čím nemôžem manipulovať. Toto iné so sebou prináša svoj neopakovateľný a jedinečný čas. Modlitba je ochotou urobiť si čas pre niekoho; v najvlastnejšom zmysle modlitby čas pre Boha. Tento čas sa však sprítomňuje len tomu, kto je ochotný čakať v pokore a otvorenosti.

Modlitba je teda zásadne diachronická. A ako perichrónia, toto prenikanie časovostí, prítomnenie inej časovosti v našom živote, je zároveň prenikaním uzdravujúcim. Jej pôsobenie je rekreačné, je znovu-stvorením našich vitálnych síl pre ďalšie potreby. Zmysel nášho bytia sa v modlitbe ukazuje predovšetkým ako dar, ako bytie, ktoré sme si nezaslúžili. Modlitba je jednou z existenciálnych možností ako dospieť k sebe samému. Je možnosťou ako pokračovať zdravým spôsobom v plynúcom živote, možnosťou dávať sa ďalej a byť pomocou či obohatením pre druhých. Reč modlitby je autentická vtedy, keď je mojou rečou, to znamená, keď sa týka mňa a vychádza z mojej neopakovateľnej jedinečnosti. Je mojou rečou, avšak nie je egoitou. Vždy totiž vyžaduje prítomnosť druhého, s ktorým vediem rozhovor, ku ktorému sa utiekam, voči komu som otvorený. Je to teda ochota byť spolu v reči. Komunita takto nastavených, takto kráčajúcich v živote, je spoločenstvom spásy. Spásy nielen pre seba samého, ale spásy pre druhých, pre ktorých sa v živote stávame darom.

Náš každodenný čas, rytmicky obnovovaný slávnostným dianím, sa môže prejaviť ako čas vzájomného načúvania, vyučovania a výchovy. Je to zvláštny čas slávenia, ktorý má moc premieňať. Je to čas *ascholie* a nedelnosti. Špecifický čas, ktorý prerušuje každodennosť starostí a umožňuje vidieť nový začiatok. Táto synchronizácia, plávanie v oceáne bytia, je niečím, čo sa môže stať *choreou*, ktorá pozýva druhého a tým ho berie vážne. Synkritická pedagogika je spoločným kráčaním na ceste horskej výchovy k zrelému človečenstvu a občianstvu. To môže byť rekreačné nielen pre nás, ale aj pre všetkých, ktorí prijímú pozvanie a na spoločnú cestu – s odhodlaním a dôverou – v konkordancii vstúpia.

Literatúra

- CASPER, B. (2000): *Udalost modlitby*. Praha: Vyšehrad.
- DERRIDA, J. (1993): Diferänce. In PETŘÍČEK, M. (ed.): *Texty k dekonstrukci*. Bratislava: Archa, 1993, 146-176.
- KRATOCHVÍL, Z. (1995): *Výchova, zřejmost, vědomí*. Praha: Herrmann & synové.
- LIESSMANN, K. P. (2010): I já jsem propadl internetu. *Respekt*, 21 (41), 34-35.
- LIESSMANN, K. P. (2008): *Teorie nevzdělanosti*. Praha: Academia.
- MICHÁLEK, J. (1996): *Topologie výchovy*. Praha: Oikoymenh.
- PALOUŠ, R. (2007): Filosof krizi: od fenomenologie přes emendaci k tajemství. *Filosofický časopis*, 55 (3), 413-421.
- PALOUŠ, R. (2008): *Heretická škola*. Praha: Oikoymenh.
- PATOČKA, J. (1990): *Kacířské eseje o filosofii dějin*. Praha: Academia.
- PELCOVÁ, N. (2004): *Filozofická a pedagogická antropologie*. Praha: Karolinum.
- PETŘÍČEK, M. (2018): *Filosofie en noir*. Praha: Karolinum.
- PIAČEK, J. (2004): Primum perichronozofie. In: *Čas, bezčasie a večnosť ako horizont bytia osoby*. Trnava: FF TU, 11-27.
- PIAČEK, J. (2014): *Synkriticizmus – filozofia konkordancie*. Bratislava: Hronka.
- PIAČEK, J. (2003): Úvod do synkriticizmu. In: *Brnianske prednášky*. Brno: Masarykova univerzita, 230-248.
- PINC, Z. (1999): *Fragmenty k filosofii výchovy*. Praha: Oikoymenh.
- SVOBODOVÁ, Z. (2005): *Nelhostejnost*. Praha: Malvern.

Doc. PhDr. Peter Rusnák, PhD.

Katedra pedagogických štúdií
Pedagogická fakulta
Trnavská univerzita
Priemyselná 23
918 43 Trnava
email: peter.rusnak@truni.sk

- KAST-ZAHN, A. 1997. *Každé dieťa sa vie naučiť pravidlá* .Die Deutsche Bibliothek - CIP-Einheitsaufnahme . ISBN 3-9804493-1-9.
- KOVÁČOVÁ, B. 2019. *Agresia ohrozujúca sociálne vzťahy v predškolskom veku*. Ružomberok: Verbum. s. 120 ISBN 978-80-561-0714-0.
- MIKLIKOWSKA, A. HURME, H. 2011. *Democracy begins at home: Democratic parenting and adolescents support for democratic values*. *European Journal of Developmental Psychology*, 8 (5): May 2011, s. 541-557.
- NOVÁČKOVÁ, J., NEVOLOVÁ, D. 2020. *Respektovať a byť respektovaný. Cesta k sebeúcte a zodpovednosti*. Praha: PeopleComm. s.354 ISBN 978-8087917-71-8.

Kontakt:

Anna Hudecová, prof. PaedDr. PhD.

Katedra pedagogiky a špeciálnej pedagogiky KU Ružomberok, Hrabovská cesta 1

03401 Ružomberok

e-mail: anna.hudecova@ku.sk

NEJISTOTA VE FILOSOFICKÉ,
SPECIÁLNĚPEDAGOGICKÉ
A PSYCHOLOGICKÉ REFLEXI

Inkluzivní škola

Naděžda Pelcová, Lea Květoňová et al.

Vydává: Univerzita Karlova, Pedagogická fakulta

Rok vydání: 2022

Počet stran: 234

Formát: A5

Text neprošel korekturami vydavatele.

Vytiskla tiskárna Nakladatelství Karolinum

ISBN 978-80-7603-332-0